

- під позитивною (успішною, ефективною) соціалізацією у нашому дослідженні ми розуміємо процес і результат формування духовно збагаченої особистості з гармонійним поєднанням загальнолюдських та національних цінностей, здатної до соціального самовизначення, самореалізації та позитивної соціально значущої діяльності;
- демократичні школи, зокрема Summerhill, як альтернатива традиційним, мають значні надбання та позитивний досвід у досягненні успішної соціалізації особистості;
- позитивна соціалізація учнів відбувається в навчально-виховному процесі демократичних шкіл внаслідок надання учням можливості вільного вибору навчальних дисциплін; досвіду самостійного прийняття рішень та практики брати на себе відповідальність; участі у демократично орієнтованих організаційних структурах та об'єднаннях; усвідомлення власних перспектив за рахунок не тільки навчальної, але й трудової діяльності;
- досвід демократичних шкіл різних країн світу потребує спеціальних подальших досліджень в контексті екстраполяції їхніх ідей у освітньо-виховний простір України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Balaban M. Deregulating Education // Education Revolution. – 2002. – №34. – С.25-26.
2. Gribble David. Real Education. – Libertarian Education, 1998. – 259 с.
3. Mintz Jerry. IDEC in Summerhill // Education Revolution. – 1999. – № 28. – С.3-7.
4. Mintz Jerry. IDEC in Ukraine; One of the Best Ever // Aero-Gramme. –1998. – № 25. – С.3-5.
5. Mintz, Jerry. No Homework and Recess All Day – AERO, 2003. – 136 с.
6. Neill A.S. Summerhill. – Penguin, 1999. – 216 с.
7. Лавриченко Н.М. Педагогіка соціалізації: європейські абриси. – К.: ВіРА ІНСАЙТ, 2000. – 444 с.

УДК 37.06

Е.І. Костишин

СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ – АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Автор виходить з позиції, що ефективність соціалізації молоді залежить від наявності в сучасній школі особливих рішучих реформаційних підходів до оновлення змісту освіти та до застосування нових педагогічних підходів до навчання, впровадження інформаційних та комунікаційних технологій, вивчення основ економіки, які модернізують процес розвитку суспільства.

The author bases on the assumption that effectiveness of youth socialization depends on availability of special reformatory approaches to renewal of education content and use of new pedagogic approaches to learning, introduction of information and communication technologies, and study of economics fundamentals which modernize the process of society development.

Соціалізація – процес засвоєння дитиною цінностей норм і зразків поведінки, обов'язкових у певному суспільстві, а також навичок, які дають їй змогу увійти у світ суспільних організацій; здійснюється під впливом середовища, осіб і виховних установ [6].

Здійснення соціалізації молоді, що є провідною функцією школи, відбувається в надзвичайно складних і суперечливих умовах, для яких характерна одночасно як глобалізація, інтернаціоналізація різних сфер матеріального і духовного життя людства, так і локалізація, загострення суперечностей, поглиблення розбіжностей між різними країнами та

геополітичними регіонами. Людство постало перед цивілізаційною кризою, зумовленою, перш за все, невідповідністю між темпами розвитку матеріальної і духовної культури. Матеріальне піднялось над духовним і значно випередило його. Деградація людського духу, що призводить до дегуманізації людського суспільства, – найгостріша з глобальних людських проблем. Її проявами є зростання вандалізму, жорсткості, злочинності, наркоманії, алкоголізму. Поширення всіх цих негативних проявів на молодь стає загрозливою для виживання людства.

Теоретико-критичний аналіз поглядів на процес соціалізації індивіда знаходимо у філософії, соціології, етиці, педагогіці, психології, зокрема в працях Я.Г.Якубсона, А. Дистервега, Я. Коменського, І.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинського, І.С. Кона, Н.Д. Зотова, Т.М. Джафарлі, Е.Л. Дубко, Г. Ірлітца, А.С. Богомолова, В.Ф. Асмуса, Т.Г. Аболіної, Я.Щепанського, Я.Корчака, В.Т. Циби, В.Г. Немировського, Є.Н. Петрової, М.Ч. Стельмаховича, В. Янів, Ю.К. Чабанського та багатьох інших. Учені дослідили такі аспекти проблеми, як організація навчально-виховної діяльності, посилення ролі педагога як керівника процесу соціалізації під час виховних заходів, у ході організації проблемного навчання, виховання й розвитку пізнавальних інтересів та потреб, самовиховання тощо (організація, шляхи, методи). Це коло питань дістало подальший розвиток у працях радянських педагогів Н.К. Крупської, А.В. Луначарського, А.С. Макаренка, С.Т. Швацького, А.М. Алексюка, П.П. Булонського, В.О. Сухомлинського, М.М. Фібули, С.Я. Дем'янчука, В.М. Коротова, М.Б. Стельмаховича, в дисертаціях Н.В. Заверешка, В.О. Киричука, Є.М. Власової, І.М. Гояна, Л.Я. Ярової, В.Н. Зоца, Н.І. Шаталової, В.С. Мухіної, В.І. Муляра, І.В. Огієнка, Н.В. Караульної, А.Б. Дорошенка та інші. У дослідженнях цих авторів подано теоретичні основи організації педагогом процесу соціалізації (шляхи, форми, методи) як такого, що проходить під впливом багатьох обставин, які можна звести до трьох груп: макрофактори (суспільство, держава, планета, світ і навіть космос); мезофактори (етнокультурні умови і тип населення, в якому живе й розвивається людина); мікрофактори (сім'я, дитячий садок, школа, позашкільні виховні установи, релігійні організації, товариства ровесників, засоби масової комунікації та інші інститути виховання). Але оскільки ці фактори динамічні, то змінюється як частка їх у соціалізації підростаючих поколінь, так і дещо видозмінюються в русі суспільних змін і вони самі.

Проблема виховання, на думку Н.М. Вознюк, на даний час актуальна тим, що займає важливе місце в системі соціальних зв'язків і впливів під дією об'єктивних і суспільних факторів, з якими індивід перебуває у контакті, знаходячись у загальноосвітніх закладах, тобто в тому розумінні, в якому воно включає в себе цілеспрямовану педагогічну діяльність, але не зводиться до неї [1].

На даний час у світовій педагогіці існує ряд підходів до вирішення цієї проблеми. Класик вітчизняної педагогіки К.Д.Ушинський стверджував, що єдиної для всіх народів системи не існує як у теорії, так і на практиці. Виховна система кожної нації є результатом її історичного розвитку, її вірувань, особливостей матеріальної і духовної культури, географічного ареалу проживання. Звідси суттєві відмінності у цілях та засобах кожної національної виховної системи. Англійці, наприклад, з часів Дж. Локка орієнтуються на ідеал джентльмена, який має здоровий дух у здоровому тілі та вміє вести свої справи розумно і передбачливо. Для німців та народів Північної Європи традиційно “порядок над усе”, тому вони цінують такі якості особистості, як точність, актуальність, цілеспрямованість, працелюбність. В Японії та Китаї багатотисячні традиції конфуціанського виховання сформували ідеал людини, пройнятої духом групового співробітництва.

За своїм змістом, формами і методами освіта не є незмінним, закріпленим феноменом, адже вона весь час реагує на нові цивілізаційні виклики, суспільні реалії, враховує тенденції, перспективи розвитку людства, національного буття народу. Однак, оновлення навчально-виховної практики часто відставало від темпів цивілізаційного розвитку, соціальних вимог до неї [2]. Тривалий час, особливо на ранніх етапах розвитку

людства, ця проблема була не настільки гострою, як в індустріальну і постіндустріальну (інформаційну) епохи. Помітно актуалізувалася вона у II половині XX століття; що було зумовлено колосальним проривом у науково-технічному розвитку, радикальною зміною традиційних уявлень про світ, життя, його цінності, майбутнє цивілізації.

Між системою освіти і новими умовами життя виник розрив, який сучасний американський учений Філіп Кумс витлумачив як кризу освіти в тогочасному світі. На той час з'явилося багато критичних публікацій про стан освіти, розгорнулися дискусії про її нові цілі та шляхи розвитку. У багатьох країнах було прийнято державні програми реформування освіти.

На сучасному етапі все очевиднішим стає те, що традиційна школа орієнтована на передавання знань, умінь і навичок, не встигає за темпами їх нарощування. Сучасна школа недостатньо розвиває здібності, необхідні її випускникам для того, щоб самостійно самовизначитися у світі, приймати обґрунтовані рішення щодо свого майбутнього, бути активними і мобільними суб'єктами на ринку праці. Головними недоліками традиційної системи освіти є породжені нею невміння і небажання дітей вчитися, несформованість ціннісного ставлення до власного розвитку та освіти.

Характер вирішення проблем національного виховання залежить від багатьох чинників, зокрема від того, є країна полі- чи мононаціональною; процес державотворення є актуальним чи вже давно завершеним; чи розвинуті демократичні норми життя в державі. Залежить він і від конкретних реалій політичного, економічного та духовного життя країни.

Дуже актуальними є завдання національного виховання для української школи, яка утворилася разом із національною державністю та новим типом економічних відносин в Україні. Провідними цінностями національного виховання, визначеними у Державній національній програмі "Освіта" (Україна XXI століття) стали патріотизм, гуманізм, толерантність, совість, честь, любов, дружба, працелюбність.

В умовах державотворення на перше місце правомірно висувається завдання виховання громадянина і, відповідно, цінностей пов'язаних з приналежністю до народу (спільність мови, способу мислення, географічних умов, релігійних вірувань, традицій, звичаїв, освіти, мистецтва, літератури, побітової культури тощо).

Обов'язковим елементом шкільної соціалізації практично у всіх країнах є за сучасних умов вивчення економіки. Головне призначення економічної освіти полягає у наданні молодим людям допомоги в успішному виконанні таких громадянських функцій, як працівник, платник податків, споживач, виборець, інвестор тощо. Зміст курсів економічної освіти у більшості країни містить такі розділи:

- громадянин та економіка;
- організація економічного життя в суспільстві;
- ринкові відносини;
- держава і ринок;
- людина на ринку праці;
- підприємницька та комерційна діяльність, сім'я та економіка, фінансові системи.

Значний досвід економічної освіти накопичений у США. Кожний американець розуміє те, що від ефективності економічної освіти залежить конкурентоспроможність робочої сили, а отже, національної економіки в цілому. Тому все більша кількість соціальних агентів беруть участь у забезпеченні ефективності такої освіти, і перш за все законодавці, місцева влада, бізнесові структури, профспілки, громадські організації.

Результатом загальнодержавної зацікавленості в належному здійсненні економічної освіти стала, по-перше, перебудова методологічних засад навчального курсу: складний світ економічних явищ та процесів учні засвоюють не відокремлено, а в широкому соціально-політичному та культурному контексті, що дозволяє їм зрозуміти взаємопов'язаність різних сторін суспільного життя. Нові шкільні програми передбачають розгляд широкого спектру економічних теорій, озброєння школярів методами розуміння та аналізу як теоретичних побудов, так і реальних економічних процесів.

При формуванні змісту економічної освіти спеціалісти все частіше звертаються до аналізу реальних економічних проблем, а не тільки ідеальних моделей, йдуть від ознайомлення учнів з поняттями мікроекономіки до вивчення її на макрорівні. Велика увага приділяється реалізації принципу практичної участі школярів у розглядуваних процесах. Реальними формами такої участі є залучення школярів, і не тільки у віртуальній реальності, до розробки місцевих бюджетів, до інвестиційної практики на фондовій біржі тощо.

У навчальних закладах розвинених країн створена величезна методична база викладання економіки, побудована на новітніх інформаційних технологіях. Це і спеціальні комп'ютерні програми, і інтерактивні відеопрограми, і безмежні можливості всесвітньої мережі Інтернет. У ній існує значна кількість навчальних WEB-сторінок з економічної тематики, що створюють прекрасні можливості для самоосвіти. В цілому статус економічних дисциплін як важливого засобу до професійної соціалізації молоді постійно зростає.

При формуванні змісту економічної освіти в Україні, насамперед, ставиться питання формування нової економічної культури. Її основні риси – прагнення до заощадження, економічне господарювання, дисциплінованість, відповідальність за результати своєї праці та інше.

Функціонування та розвиток освітньої системи в Україні регламентується, перш за все, такими документами:

- Закон України “Про освіту”, прийнятий у 1991 році (остання третя редакція Закону затверджена Верховною Радою України 23 березня 1996 року);
- Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI століття), прийнята в 1993 році;
- Концепція національного виховання (1994 рік);
- Закон України “Про загальну середню освіту” (1999 рік);
- “Національна доктрина розвитку освіти” (2002 рік).

Законом “Про освіту” визначено основну мету освіти: всебічний розвиток людини, як особистості та найвищої цінності суспільства. Важлива роль в реалізації цієї мети належить загальній середній освіті, яка і має здійснювати соціалізацію підростаючого покоління.

Сучасна шкільна освіта в Україні спрямована на надання учневі необхідних знань, вироблення умінь і навичок, за період навчання він має засвоїти багато фактичного матеріалу. Натомість школа сьогодні недостатньо навчає школярів приймати рішення, використовувати інформаційні та комунікаційні технології, критично мислити, вирішувати конфлікти, орієнтуватись на ринку праці, як зазначає О.Овчарук у своїй роботі [3].

Одним із шляхів оновлення змісту освіти й узгодження його сучасними потребами, інтеграцією до європейського та світового освітніх просторів є орієнтація навчання на набуття ключових компетентностей та на створення ефективних напрямків їх запровадження. Така умова вимагає від сучасної школи особливих рішучих реформаційних підходів до оновлення змісту освіти та до застосування нових педагогічних підходів до навчання, впровадження інформаційних та комунікаційних технологій, вивчення основ економіки, які модернізують процес розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вознюк Н.М. Етико-педагогічні основи формування особистості: навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 196 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. Стратегія реформування освіти в Україні. – К.: “К.І.С”, 2003. – С. 13-55.
4. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка: Навчальний посібник. – 2-ге вид., стер. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2004. – 320 с.
5. Соціальна педагогіка. Підручник / За редакцією професора Капської А.Й. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 468 с.

6. УСЕ. Універсальний словник-енциклопедія / Гол. ред. ради чл.-кор. НАНУ М.Попович. – 4-те вид., перероб., доп. – Видавництво “Тека”, 2006. – 1432 с.

УДК 37.06:372.31:316.62

О.Є. Панагушина

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВПЛИВУ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У статті досліджуються особливості соціалізації дітей підліткового віку в умовах впливу на них важливого соціального інституту – молодіжної організації, розглядається взаємодія інтересів членів молодіжної організації як вагомий чинник становлення особистості підлітка, його соціалізації.

In the article the features of socialization of teenagers are researched in the conditions of influencing on them of important social institute – youth organization, as well as it is examined interaction of interests of members of youth organization as ponderable factor of feature becoming of teenager and his socialization.

Постановка проблеми. Соціалізація підлітків є однією із найважливіших складових розвитку суспільства і держави. Важливим соціальним інститутом, у якому відбувається соціалізація підлітків є молодіжні організації. Проте процес становлення і утвердження цього інституту сьогодні є суперечливим і нестабільним, а його вплив на соціалізацію дітей підліткового віку не достатньо вивченим.

Аналіз останніх досліджень. Різні аспекти молодіжного й дитячого рухів і таких їх складових, як молодіжні та дитячі організації, вивчали українські дослідники О.Балакірева, М.Головатий, В.Головенько, О.Корнієвський, Р.Охрімчук, М.Перепелиця, Ю.Поліщук, С.Харченко, О.Яременко, В.Якушик та ін. Науковий пошук учених Р.Вайноли, Н.Заверико, І.Звереві, А.Капської, В.Оржеховської та ін. присвячувався соціально-педагогічній роботі в молодіжно-підлітковому середовищі. Учені доводили багатогранність і значимість цієї роботи. Значно менше уваги вони приділили дослідженню феномена неформальних молодіжних організацій та їхнього впливу на соціалізацію підростаючого покоління. Ця проблема розглянута лише в окремих вітчизняних дослідженнях (О.Бойко, В.Кулик, С.Чернета та ін.). У той самий час вона є предметом розгляду багатьох дослідників Російської Федерації і Білорусії (М.Вершинін, В.Воронов, В.Гущин, В.Канаян, А.Каплін, М.Малютін, Д.Ольшанський, Е.Ширяєв та ін.). Результати наукового пошуку вітчизняних і зарубіжних вчених і їхні висновки є суттєвим підґрунтям для розробки означеної у статті проблеми.

Мета статті – проаналізувати особливості соціалізації підлітків в умовах впливу молодіжних організацій.

Виклад основного матеріалу. Молодіжні організації виникають унаслідок спонтанного самовиявлення молоді та підлітків і добровільного формування ними для відстоювання власних інтересів об'єднань, які захищені відповідними законами від прямого втручання й свавільної регламентації їхньої діяльності з боку органів державної влади. Разом з тим, як показує аналіз наукових джерел, підлітки не мають можливості реалізовувати свою соціальну активність у діяльності молодіжних організацій просоціального спрямування, тому що вони не достатньо поширені в українському суспільстві. Сьогодні в Україні тільки 2-3 % підлітків і молоді є членами громадських (формальних) молодіжних організацій. Статистика щодо кількості членів неформальних молодіжних організацій просоціального, асоціального і антисоціального спрямування діяльності відсутня. Наявна лише інформація, що у неформальних молодіжних організаціях перебувають близько 25 % дітей і молоді [8].